

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ**

ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Μάθημα: Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου

Η' Εξάμηνο Ενδεικτικού Προγράμματος Σπουδών

Διδάσκων: Καθηγητής κύριος Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος

Ακαδημαϊκό έτος 2006-2007

Εαρινό Εξάμηνο

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Αγγελή Μαρία
Α.Μ.: 1340200300675
Η' Εξάμηνο

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2007

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ**

ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Μάθημα: Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου

Η' Εξάμηνο Ενδεικτικού Προγράμματος Σπουδών

Διδάσκων: Καθηγητής κύριος Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος

Ακαδημαϊκό έτος 2006-2007

Εαρινό Εξάμηνο

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Αγγελή Μαρία
Α.Μ.:1340200300675
Η' Εξάμηνο

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2007

*«...κυριαρχούμε στη φύση,
όταν υποτασσόμαστε σ' αυτήν.»*
Βάκων

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα εργασία, η οποία ως θέμα έχει την **“Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος”**, εκπονήθηκε στο πλαίσιο των προαιρετικού χαρακτήρα προσφερόμενων μελετών, που περιελάμβανε η διδασκαλία του μαθήματος **“Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου”** κατά το Εαρινό Εξάμηνο του Ακαδημαϊκού Έτους 2006-2007.

Αντικείμενο της εργασίας αυτής είναι η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος με έμφαση στην προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων.

Αναλυτικότερα, η εργασία πραγματεύεται την νομική έννοια, τα είδη και τη νομική προστασία του περιβάλλοντος, τη συνταγματική προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και ειδικότερα το δικαίωμα στο περιβάλλον. Η εργασία περιλαμβάνει συνοπτική παρουσίαση του νόμου 1650/1986 και της προστασίας του δασικού περιβάλλοντος, της βιοποικιλότητας, των τοπίων, του θαλάσσιου χώρου, των παράκτιων ζωνών, των υγρότοπων, των ρεμάτων, της χωροταξίας και των οικιστικών περιοχών.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	3
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	4
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
Α 1. Η νομική έννοια του περιβάλλοντος	8
2. Τα είδη του περιβάλλοντος	8
3. Η νομική προστασία του περιβάλλοντος	9
Β 1. Η συνταγματική προστασία του περιβάλλοντος	10
2. Το δικαίωμα στο περιβάλλον	10
2.1. Περιεχόμενο	11
2.2. Φορείς	11
2.3. Νομική φύση	12
2.4. Τριτενέργεια του δικαιώματος στο περιβάλλον	13
2.5. Σύγκρουση με άλλα συνταγματικά δικαιώματα	14
Γ Η γενική προστασία του περιβάλλοντος. Ο νόμος 1650/1986	15
Δ Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.....	19
1. Περιβάλλον και φύση	19
2. Δασικό περιβάλλον	19
3. Βιοποικιλότητα	22
4. Τοπία	22
5. Θαλάσσιοι χώροι	22
6. Παράκτιες ζώνες	23
7. Υγρότοποι	23
8. Ρέματα	23
9. Χωροταξία	24
10. Οικιστικές περιοχές	24
11. Πολεοδομικό κεκτημένο.....	25
Ε Κοινοτικό δίκαιο περιβάλλοντος	26
ΣΤ Διεθνές δίκαιο φυσικού περιβάλλοντος	27

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	28
ΠΕΡΙΛΗΨΗ – ΛΗΜΜΑΤΑ	29
SUMMARY – ENTRIES	30
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	31
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	34

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

αρθρ.	άρθρο
Αρμ	Αρμενόπουλος (περιοδικό)
βλ.	βλέπε
Διοικ.Δικ	Διοικητική Δίκη (περιοδικό)
ΔτΑ	Δικαιώματα του Ανθρώπου (περιοδικό)
ΕΑ	Επιτροπή Αναστολών
ΕΔΔΔ	Επιθεώρηση Δημοσίου και Διοικητικού Δικαίου
Ημ	Ημίτομος
λ.χ.	λόγου χάριν
ΜονΠρωτ	Μονομελές Πρωτοδικείο
ν.	νόμος
ν.δ.	νομοθετικό διάταγμα
ΝοΒ	Νομικό Βήμα (περιοδικό)
Ολ	Ολομέλεια
ό.π.	όπου παραπάνω
παρ.	παράγραφος
ΠερΔ	Περιβάλλον και Δίκαιο (περιοδικό)
πρβλ	παράβαλε
Σ	Σύνταγμα
σελ	Σελίδα
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣυνθΕΚ	Συνθήκη Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
Τομ.	Τόμος
υποσημ.	υποσημείωση
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η οικολογική καταστροφή και ιδίως, η μόλυνση, η ρύπανση, η εξάντληση του φυσικού πλούτου, η καταστροφή της χλωρίδας και της πανίδας του πλανήτη και η αισθητική κακοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος έχει λάβει επικίνδυνες διαστάσεις.

Τα αίτια καταστροφής του φυσικού περιβάλλοντος είναι πρωτίστως οικονομικά, ενώ σε αυτή συντελούν η έλλειψη πολιτικού σχεδιασμού, μακρόπνοου προγραμματισμού και οικολογικής αγωγής.

Η ανάγκη αποτελεσματικής αντιμετώπισης του περιβαλλοντικού προβλήματος έχει καταστεί πλέον κοινή συνείδηση.

Ένα πρόσφορο για την πραγμάτωση της αρχής της προστασίας του περιβάλλοντος είναι η αξιοποίηση του δικαίου.

Γίνεται λοιπόν, φανερή η συμβολή του δικαίου σε εθνικό, κοινοτικό, και διεθνές επίπεδο στην προσπάθεια προστασίας του περιβάλλοντος και αναστροφής της σημειωθείσης υποβαθμίσεως του παγκοσμίως.

Το δίκαιο προστασίας περιβάλλοντος ορίζεται ως το σύνολο των κανόνων δικαίου, των διατάξεων δηλαδή εκείνων, οι οποίες οριοθετούν την ανθρώπινη δράση, ατομική ή συλλογική, και επιδιώκουν την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ του εν ευρεία έννοια περιβάλλοντος, φυσικού και πολιτιστικού και κάθε ανθρώπινης δραστηριότητας.

Οι πηγές του δικαίου προστασίας περιβάλλοντος είναι το Σύνταγμα, το κοινοτικό δίκαιο, το διεθνές δίκαιο, οι τυπικοί και οι ουσιαστικοί νόμοι.

Τέλος, πρέπει να υπογραμμισθεί η μεγάλη συμβολή της νομολογίας των διοικητικών και πολιτικών δικαστηρίων στο δίκαιο περιβάλλοντος. Δε συνιστά υπερβολή ότι ο ακυρωτικός ιδίως δικαστής αποτελεί το φρουρό τήρησης του δικαίου περιβάλλοντος και προπομπό της ψήφισης κανόνων δικαίου μέσω της διαμόρφωσης γενικών αρχών του δικαίου .

A 1. Η νομική έννοια του περιβάλλοντος

Ως περιβάλλον ορίζεται το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων, που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα της ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες.¹

Η νομολογία χαρακτηρίζει το περιβάλλον ως αυτοτελώς προστατευόμενο αγαθό, προκειμένου να εξασφαλισθεί η οικολογική ισορροπία και η διαφύλαξη των φυσικών πόρων προς χάριν των επόμενων γενεών.²

2. Τα είδη του περιβάλλοντος

Ο όρος «περιβάλλον» περιλαμβάνει το φυσικό και το πολιτιστικό περιβάλλον.

Ειδικότερα, το περιβάλλον διακρίνεται σε «ανθρώπινο» και «πραγματικό».

Αντικείμενο του δικαίου αποτελεί το «πραγματικό» περιβάλλον, το οποίο διακρίνεται σε φυσικό και τεχνητό.

Φυσικό περιβάλλον είναι ο περιβάλλον τον άνθρωπο χερσαίος, θαλάσσιος και εναέριος χώρος, μετά των εν αυτό χλωρίδας, πανίδας και φυσικών πόρων.³

Το τεχνητό περιβάλλον διακρίνεται σε οικιστικό και πολιτιστικό.

Πολιτιστικό περιβάλλον είναι τα ανθρωπογενή στοιχεία πολιτισμού και χαρακτηριστικά, όπως αυτά διαμορφώθηκαν από την παρέμβαση και τις σχέσεις του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον, περιλαμβανομένων των ιστορικών χώρων, ως και της καλλιτεχνικής και πολιτιστικής εν γένει κληρονομιάς της χώρας.⁴

---

¹ Βλ. άρθρ. 2 παρ. 1 ν. 1650/1986.

² Βλ. ΣτΕΟΛ 613/2002.

³ Βλ. άρθρ. 1 παρ. 5 ν. 360/1976.

⁴ Βλ. άρθρ. 1 παρ. 6 ν. 360/1976.

3. Η νομική προστασία του περιβάλλοντος.

Η προστασία του περιβάλλοντος, η οποία ορίζεται ως το σύνολο των ενεργειών, μέτρων και έργων που έχουν στόχο την πρόληψη της υποβάθμισης του περιβάλλοντος ή την αποκατάσταση, διατήρηση ή βελτίωσή του,⁵ αποτελεί προστασία αυτής της ίδιας της υπόστασης, της υγείας του ανθρώπου, ως κατάστασης πλήρους φυσικής διανοητικής και κοινωνικής ευεξίας του ατόμου ή του συνόλου του πληθυσμού.⁶

Στην προστασία του περιβάλλοντος υπάγονται α) η διατήρηση του χαρακτήρα του φυσικού περιβάλλοντος και η βελτίωση των διαμορφωθείσών σχέσεων μεταξύ των στοιχείων αυτών ως οικοσυστήματος, β) η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος από τις ζημιόγόνες επιπτώσεις, που οφείλονται στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων και παρεμβάσεων, γ) η διαφύλαξη του πολιτιστικού περιβάλλοντος και των ιστορικών χώρων μέσα στους οποίους διαμορφώθηκε και δ) ο έλεγχος της αξιοποίησης των φυσικών πόρων και της ανάπτυξης των δραστηριοτήτων προς τον σκοπό της εναρμόνισης των σχέσεων μεταξύ του φυσικού περιβάλλοντος, του πολιτιστικού περιβάλλοντος και της οικονομικής δράσης του ανθρώπου.⁷

Ως νομική προστασία του περιβάλλοντος νοείται η προστασία, την οποία παρέχει η έννομη τάξη στα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος για τη διατήρηση, βελτίωση και αποκατάσταση τους, ως χρήζοντα προστασίας καθεαυτά αλλά και σε σύνδεση με την ανθρώπινη ζωή, υγεία και ποιότητα του ζωτικού / βιοτικού χώρου των ατόμων.⁸

---

⁵ Βλ. άρθρ. 2 παρ. 5 ν. 1650/1986.

⁶ Βλ. άρθρ. 2 παρ. 8 ν. 1650/1986.

⁷ Βλ. άρθρ. 1 παρ. 7 ν. 360/1976.

⁸ Βλ. Σιούτη, Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2003, σελ. 10.

B. 1. Η συνταγματική προστασία του περιβάλλοντος.

Το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον αποτελεί πραγματικό αγαθό, το οποίο χαρακτηρίζεται ως «κοινό» και λόγω της σπουδαιότητάς του για την υπόσταση και τη διαμόρφωση του ανθρώπου ανάγεται σε συνταγματικό αγαθό.

Πιο συγκεκριμένα, στη διάταξη του άρθρου 24 παρ. 1Σ γίνεται αναφορά στο φυσικό και το πολιτιστικό περιβάλλον, ενώ ειδικές μορφές περιβάλλοντος, οι οποίες προστατεύονται συνταγματικά είναι τα δάση και οι δασικές εκτάσεις (άρθρ. 24 παρ. 1, 117 παρ. 3, 4Σ), η χωροταξία (άρθρ. 24 παρ. 2Σ), οι οικιστικές περιοχές (άρθρ. 24 παρ. 3, 4 και 5Σ), που εντάσσονται στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Το περιβάλλον κατοχυρώνεται συνταγματικά αντικειμενικά ως αγαθό και υποκειμενικά ως δικαίωμα.

2. Το δικαίωμα στο περιβάλλον

Από την αντικειμενική προστασία του περιβάλλοντος απορρέει το αντίστοιχο ατομικό δικαίωμα ενός εκάστου φορέα.⁹

Το δικαίωμα ορίζεται ως η εξουσία την οποία απονέμει το δίκαιο σε ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο για να προβαίνει σε πράξη ή παράλειψη ή να απαιτεί πράξη ή παράλειψη από άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα και κυρίως από το κράτος για την ικανοποίηση των εννόμων συμφερόντων του.

Από τον ανωτέρω ορισμό συνάγεται ότι το δικαίωμα στο περιβάλλον συγκεντρώνει τα στοιχεία του δικαιώματος, τα οποία είναι η εξουσία, δηλαδή η δύναμη που παρέχεται στο φυσικό ή νομικό πρόσωπο προς ικανοποίηση εννόμων συμφερόντων του και η απονομή της εξουσίας αυτής από το δίκαιο.

Το δικαίωμα στο περιβάλλον αναγνωρίζεται συνταγματικά στο άρθρο 24.

---

⁹ Βλ. Δημητρόπουλο, Συνταγματικά Δικαιώματα, Ειδικό Μέρος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τομ. ΙΙΙ, Ημ. Β', Αθήνα, 2005, σελ. 73.

2.1 Περιεχόμενο

Το δικαίωμα στο περιβάλλον είναι δικαίωμα «επί του πράγματος», δηλαδή «εμπράγματο» δικαίωμα. Εντούτοις, δεν έχει ιδιοκτησιακό χαρακτήρα κατά το ότι είναι δικαίωμα σε κοινό και όχι ιδιωτικό αγαθό.

Το περιεχόμενο του δικαιώματος στο περιβάλλον συνιστάται στο δικαίωμα διατήρησης ή και το δικαίωμα απόλαυσης του περιβάλλοντος.

► Αμυντικό περιεχόμενο

Ως συνταγματικό δικαίωμα το δικαίωμα στο περιβάλλον έχει καταρχήν αμυντικό περιεχόμενο, το οποίο στρέφεται *ergo omnes*, δηλαδή κατά της κρατικής εξουσίας και των ιδιωτών.

► Προστατευτικό περιεχόμενο

Το προστατευτικό περιεχόμενο του δικαιώματος στο περιβάλλον στρέφεται μόνον προς το κράτος και συνίσταται στην αξίωση παροχής βοήθειας για την απόκρουση κάθε απειλής.

► Διασφαλιστικό περιεχόμενο

Το διασφαλιστικό περιεχόμενο του δικαιώματος στο περιβάλλον στρέφεται προς το κράτος και συνίσταται στην αξίωση παροχής των απαραίτητων μέσων για την άσκηση του δικαιώματος.

2.2 Φορείς

Φορείς του δικαιώματος στο περιβάλλον είναι κάθε φυσικό πρόσωπο, δηλαδή ημεδαποί, αλλοδαποί και ανιθαγενείς, τα νομικά πρόσωπα και οι ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα.

2.3 Νομική φύση

Το δικαίωμα στο περιβάλλον είναι δικαίωμα μικτό.

► Το δικαίωμα στο περιβάλλον ως ατομικό δικαίωμα

Ατομικά δικαιώματα είναι τα δημόσια δικαιώματα, που παρέχουν στα άτομα αρνητική αξίωση, η οποία στρέφεται κατά του κράτους και το εξαναγκάζει σε παράλειψη.¹⁰

Το δικαίωμα στο περιβάλλον ως ατομικό δικαίωμα, συνεπάγεται την υποχρέωση αποχής από βλαπτικές ενέργειες κατά του περιβάλλοντος και παρέχει και πλήρη και αναμφισβήτητη αμυντική προστασία, η οποία πληροί όλα τα στοιχεία που προϋποθέτει ένα δικαίωμα δημοσίου δικαίου.

► Το δικαίωμα στο περιβάλλον ως κοινωνικό δικαίωμα

Τα κοινωνικά δικαιώματα έχουν ως αντικείμενο κοινωνικά αγαθά απαραίτητα για την υπόσταση του ανθρώπου, ενώ λόγω της αναγκαιότητας του στην απόλαυσή τους συμμετέχουν όλοι οι πολίτες και έχουν θετικό περιεχόμενο.¹¹

Ως αναγόμενο στην υπόσταση του ανθρώπου το δικαίωμα στο περιβάλλον είναι κοινωνικό με την στενή έννοια του όρου.

Κατά τη νομολογία το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα στο περιβάλλον ανάγεται σε κοινωνικό δικαίωμα.¹²

---

¹⁰ Βλ. Δημητρόπουλο, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ' - Ημίτομος Ι, Εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2005.

¹¹ Βλ. Δημητρόπουλο, ό.π. (υποσημ.), σελ. 141-142.

¹² ΣτΕ ΕΑ 219/1983, 3146/1986, 3682/1986, 4617/1986.

► Το δικαίωμα στο περιβάλλον ως πολιτικό δικαίωμα

Πολιτικά δικαιώματα είναι εκείνα, τα οποία στρέφονται προς το κράτος και παρέχουν στους πολίτες αξίωση ενεργητικής συμμετοχής στην άσκηση της κρατικής εξουσίας.¹³

Το δικαίωμα στο περιβάλλον ως συλλογικό δικαίωμα και δικαίωμα συμμετοχής των ατόμων στην προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί και πολιτικό δικαίωμα.

Η συμμετοχή των πολιτών στην προστασία του περιβάλλοντος συνίσταται στο δικαίωμα στην περιβαλλοντική πληροφόρηση, τη συμμετοχή πολιτών σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων που αφορούν το περιβάλλον και τη δυνατότητα πρόσβασης στη δικαιοσύνη.

2.4 Τριτενέργεια του δικαιώματος στο περιβάλλον

Τριτενέργεια είναι η προς τα πρόσωπα κατευθυνόμενη και κυρίως από την κρατική εξουσία πραγματοποιούμενη αμυντική νομική ενέργεια των θεμελιωδών δικαιωμάτων, η οποία εξασφαλίζει την ακώλυτη άσκηση τους εξαναγκάζοντας τις απειλητικές αντικοινωνικές δυνάμεις να απέχουν από κάθε προσβολή της ανθρώπινης αξίας.

Το ζήτημα της τριτενέργειας του δικαιώματος στο περιβάλλον αναφέρεται στο δικαίωμα αυτό ως ατομικό δικαίωμα. Ως κοινωνικό και πολιτικό δικαίωμα, το δικαίωμα στο περιβάλλον, δεν μπορεί καταρχήν, όπως και όλα τα συνταγματικά δικαιώματα, να έχει τριτενέργεια.¹⁴

Εξάλλου, κατά τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, το κοινωνικό δικαίωμα χρήσης του φυσικού περιβάλλοντος αποτελεί εκδήλωση του δικαιώματος στην προσωπικότητα.¹⁵

¹³ Βλ. Δημητρόπουλο, ό.π. (υποσημ. 10), σελ. 143.

¹⁴ Βλ. Δημητρόπουλο, ό.π. (υποσημ. 10), σελ. 87 επ.

¹⁵ ΣτΕ 3682/1986, 4617/1986, 3521/1992.

Η τριτενέργεια του δικαιώματος στο περιβάλλον γίνεται δεκτή και από τη νομολογία των πολιτικών δικαστηρίων.¹⁶

2.5 Σύγκρουση με άλλα συνταγματικά δικαιώματα

Σύγκρουση δικαιωμάτων υπό νομική έννοια είναι η ταυτόχρονη αναγνώριση και νόμιμη άσκηση των δικαιωμάτων περισσότερων φορέων κατά τρόπο ώστε η νόμιμη άσκηση του δικαιώματος του ενός να περιορίζει την επίσης νόμιμη άσκηση του δικαιώματος του άλλου.¹⁷

Το δικαίωμα στο περιβάλλον είναι δυνατό να έρθει σε σύγκρουση με πλήθος άλλων συνταγματικώς προστατευομένων δικαιωμάτων. Η λύση αναζητείται με τη χρήση των συνταγματικά θεμελιωμένων αρχών της πρακτικής αρμονίας, της στάθμισης κόστους και οφέλους και της αναλογικότητας.¹⁸

---

¹⁶ ΜονΠρωτΒόλου 1097ΑΜ/229/1989, ΜονΠρωτΚορίνθου 301ΑΜ/1992, ΜονΠρωτΝαυπλίου 163/1991, ΜονΠρωτΧαλκίδας 336/1992, ΜονΠρωτΙωαννίνων 471/1996, ΜονΠρωτΜεσολογγίου 134/1997, ΜονΠρωτΚορίνθου 2536/2001, ΜονΠρωτΣύλλου 438ΑΜ/2001.

¹⁷ Βλ. Δημητρόπουλο, ό.π., (υποσημ. 10), σελ. 238επ.

¹⁸ ΣτΕ 810-811/1977.

Γ. Η γενική προστασία του περιβάλλοντος: Ο νόμος 1650/1986

Στο άρθρο 24Σ ρυθμίζεται το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον.

Η συνταγματική επιταγή περί προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος υλοποιείται από τον κοινό νομοθέτη με τον νόμο 1650/1986, για την προστασία του περιβάλλοντος, όπου θεσπίζονται θεμελιώδεις κανόνες και καθιερώνονται κριτήρια και μηχανισμοί, ώστε ο άνθρωπος, ως άτομο και μέλος του κοινωνικού συνόλου, να ζει σ' ένα υψηλής ποιότητας περιβάλλοντος εντός του οποίου να προστατεύεται η υγεία του και να ευνοείται η φυσιολογική ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

Στόχοι του νόμου 1650/1986, είναι α) η αποτροπή της ρυπάνσεως και γενικότερα της υποβαθμίσεως του περιβάλλοντος και η λήψη όλων των αναγκαίων για τον σκοπό αυτό προληπτικών μέτρων, β) η διασφάλιση της ανθρώπινης υγείας από τις διάφορες μορφές υποβαθμίσεως του περιβάλλοντος και ειδικότερα από τη ρύπανση και τις οχλήσεις, γ) η προώθηση της ισόρροπου αναπτύξεως του εθνικού χώρου συνολικά και των επί μέρους γεωγραφικών και οικιστικών ενοτήτων του και μέσα από την ορθολογική διατήρηση του περιβάλλοντος, δ) η διασφάλιση της δυνατότητας ανανεώσεως φυσικών πόρων και η ορθολογική αξιοποίηση των μη ανανεώσιμων ή σπάνιων σε σχέση με τις τωρινές και τις μελλοντικές ανάγκες και με κριτήριο την προστασία του περιβάλλοντος, ε) η διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας των φυσικών οικοσυστημάτων και η διασφάλιση της αναπαραγωγικής τους ικανότητας και στ) η αποκατάσταση του περιβάλλοντος.

Ειδικότερα, επιδιώξεις του νομοθέτη είναι α) η προστασία του εδάφους και η λήψη των αναγκαίων μέτρων, ώστε οι χρήσεις του να γίνονται σύμφωνα με τις φυσικές ιδιότητες του και την παραγωγική του ικανότητα, β) η προστασία των επιφανειακών και υπογείων υδάτων, θεωρουμένων ως φυσικών πόρων και ως οικοσυστημάτων, γ) η προστασία της ατμόσφαιρας, δ) η προστασία και η διατήρηση της φύσεως και του τοπίου και ιδιαίτερα περιοχών με μεγάλη βιολογική, οικολογική, αισθητική ή γεωμορφολογική αξία, ε) η προστασία των ακτών και θαλασσών, των οχθών των ποταμών, των λιμνών, του βυθού αυτών και των νησίδων ως φυσικών πόρων, ως στοιχείων οικοσυστημάτων και ως στοιχείων του τοπίου, στ) ο

καθορισμός της επιθυμητής και της επιτρεπομένης ποιότητας των φυσικών αποδεκτών, καθώς και των κάθε είδους επιτρεπομένων εκπομπών αποβλήτων, με την καθιέρωση και χρησιμοποίηση κατάλληλων παραμέτρων και οριακών τιμών, ώστε να μην προκαλείται η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, με κριτήριο την επιστημονική γνώση και εμπειρία, την καλύτερη διαθέσιμη και οικονομικά εφικτή τεχνολογία, τις τυπικές συνθήκες και ιδιομορφίες του περιβάλλοντος και του πληθυσμού, καθώς και τις ανάγκες αναπτύξεως, την προϋπάρχουσα διαμόρφωση συλλογικής χρήσεως μιας περιοχής και τα υφιστάμενα χωροταξικά και αναπτυξιακά σχέδια και ζ) η ευαισθητοποίηση και ενεργοποίηση των πολιτών στα θέματα προστασίας του περιβάλλοντος μέσα από τη σωστή πληροφόρηση και εκπαίδευση.¹⁹

Σύμφωνα με το ν. 1650/1986, τα δημόσια και ιδιωτικά έργα κατατάσσονται, σε εκείνα τα οποία λόγω της φύσεώς τους είναι δυνατό να προκαλέσουν σοβαρούς κινδύνους στο περιβάλλον, εκείνα, που χωρίς να προκαλούν σοβαρούς κινδύνους ή οχλήσεις στο περιβάλλον, οφείλουν να υποβάλλονται σε γενικές προδιαγραφές, όρους και περιορισμούς και περιορισμούς που προβλέπονται από κανονιστικές διατάξεις και σε εκείνα, τα οποία προκαλούν μικρό κίνδυνο ή όχληση στο περιβάλλον (άρθρ. 3), για τη χορήγηση άδειας εγκαταστάσεως, ή πραγματοποιήσεως του έργου απαιτείται η έγκριση όρων για την προστασία του περιβάλλοντος (άρθρ. 4) ενώ προσδιορίζεται σαφώς το περιεχόμενο της μελέτης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων (άρθρ. 5). Ο νόμος προβλέπει περαιτέρω δυνατότητα ελέγχου τήρησης των περιβαλλοντικών όρων και μέτρα για την προστασία της ατμόσφαιρας, επιβάλλει μέτρα για την προστασία των υδάτων, του εδάφους και τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων και προβλέπει μέτρα προστασίας από το θόρυβο (άρθρ. 14). Ο νόμος προβλέπει ότι το αρμόδιο Υπουργείο συντονίζει τη λειτουργία δικτύου εργαστηρίων, τα οποία αναλύουν δείγματα των φυσικών αποδεκτών και των αποβλήτων, καθώς και την τήρηση ειδικών όρων για ραδιενεργές ουσίες ή απορρίμματα και συσκευές, οι οποίες εκπέμπουν ραδιενεργό ακτινοβολία.

Σύμφωνα με το νόμο, αντικείμενο προστασίας και διατηρήσεως της φύσεως είναι χερσαίες, υδάτινες ή μικτού χαρακτήρα, περιοχές, μεμονωμένα στοιχεία ή σύνολα, που χαρακτηρίζονται ως περιοχές απολύτου προστασίας, όπως λ.χ.

---

¹⁹ Βλ. άρθρ. 19 παρ. 1 ν. 1650/1986.

εκτάσεις, με εξαιρετικά ευαίσθητα οικοσυστήματα, βιότοποι ή οικότοποι σπάνιων ή απειλούμενων με εξαφάνιση ειδών της αυτοφυούς χλωρίδας ή άγριας πανίδας, περιοχές προστασίας της φύσεως, όπου υπάγονται εκτάσεις μεγάλης οικολογικής ή βιολογικής αξίας, όπου το φυσικό περιβάλλον προστατεύεται από κάθε δραστηριότητα ή επέμβαση, τα εθνικά πάρκα, δηλαδή χερσαίες εκτάσεις, υδάτινες ή μικτού χαρακτήρα περιοχές, οι οποίες έχουν παραμείνει ανεπηρέαστες ή ελάχιστα έχουν επηρεαστεί από ανθρώπινες δραστηριότητες, προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί, προστατευόμενα τοπία ή στοιχεία του τοπίου, δηλαδή, λειτουργικά τμήματα της φύσεως ή μεμονωμένα δημιουργήματά της, τα οποία έχουν ιδιαίτερη επιστημονική, οικολογική, η αισθητική αξία και συμβάλλουν στη διατήρηση των φυσικών διεργασιών και την προστασία των φυσικών πόρων και περιοχές οικοαναπτύξεως, όπου υπάγονται εκτεταμένες περιοχές, οι οποίες περιλαμβάνουν χωριά ή οικισμούς που παρουσιάζουν ιδιαίτερη αξία και ενδιαφέρον, λόγω της ποιότητας των φυσικών και πολιτιστικών τους χαρακτηριστικών.

Ο νόμος επιδιώκει την εναρμόνιση της άσκησης της γεωργίας, της δασοπονίας, της θήρας και της αλιείας, της φυτοπροστασίας και της υγειονομικής προστασίας των ζώων με τις ανάγκες προστασίας της αυτοφυούς και της άγριας πανίδας (άρθρ. 20 παρ. 3).

Ο νόμος ορίζει ότι εάν οι επιβαλλόμενοι όροι, περιορισμοί και απαγορεύσεις είναι εξαιρετικά επαχθείς με αποτέλεσμα να παρακωλύεται υπέρμετρα η άσκηση των δικαιωμάτων, που απορρέουν από την κυριότητα, το Δημόσιο δύναται να αποδεχθεί την ανταλλαγή των ιδιωτικών αυτών εκτάσεων με εκτάσεις του Δημοσίου, την παραχώρηση κατά χρήση δημοσίων εκτάσεων σε παραπλήσιες περιοχές για ανάλογη χρήση ή εκμετάλλευση στους θιγομένους ή την υποβολή εφάπαξ ή περιοδικής αποζημίωσης (άρθρ. 22 παρ. 1).

Ο νόμος προβλέπει τη δημιουργία ειδικών Ζωνών Περιβαλλοντικών Ενισχύσεων και Ζωνών Αναπτύξεως παραγωγικών δραστηριοτήτων και Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου (άρθρ. 23-24).

Επιπλέον, ιδρύονται υπηρεσίες περιβάλλοντος, όπως ο Ενιαίος Φορέας Περιβάλλοντος (άρθρ. 25).

Επίσης συγκροτούνται Κλιμάκια Ελέγχου Προστασίας Περιβάλλοντος, με σκοπό τον έλεγχο της τήρησης των περιβαλλοντικών όρων και της εφαρμογής της νομοθεσίας για την προστασία του περιβάλλοντος εν γένει (άρθρ. 26).

Τέλος, ο νόμος προβλέπει ποινικές και διοικητικές κυρώσεις, όπως και αστική ευθύνη για οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο προκαλεί ρύπανση ή υποβάθμιση του περιβάλλοντος (άρθρ. 28).

Δ. Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος

1. Περιβάλλον και φύση

Περιβάλλον και φύση δεν είναι έννοιες συνώνυμες. Το περιβάλλον, το οποίο προσδιορίζεται ως αυτό το οποίο περιβάλλει τα ανθρώπινα όντα και περιλαμβάνει στοιχεία αφορόντα τη φύση και τον αστικό χώρο, ως έννοια, προσθέτει και επαναπροσδιορίζει αυτήν, της φύσης, η οποία προσδιορίζεται ως το σύνολο εκείνο το οποίο αποτελείται από όλα όσα βρίσκονται έξω από την ορθολογική και τεχνική δραστηριότητα του ανθρώπου.²⁰

Ειδικότερα, η έννοια του φυσικού περιβάλλοντος παραπέμπει στα φυσικά στοιχεία, δηλαδή την ατμόσφαιρα, το έδαφος, το υπέδαφος, τα ύδατα, τη χλωρίδα και την πανίδα που το απαρτίζουν.

2. Δασικό περιβάλλον

Κατά την ερμηνευτική δήλωση του άρθρου 24Σ, ως δάσος ή δασικό οικοσύστημα νοείται το οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό που στην αναγκαία επιφάνεια του εδάφους, τα οποία μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα χλωρίδα και πανίδα, αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλοεπίδρασης τους, ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιοκοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές), ενώ δασική έκταση υπάρχει όταν στο παραπάνω σύνολο η άγρια ξυλώδης βλάστηση, υψηλή ή θαμνώδης είναι αραιά.

Κατά τη διάταξη του άρθρου 24 παρ.1Σ «.. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων. Η σύνταξη δασολογίου συνιστά υποχρέωση του κράτους. Απαγορεύεται η μεταβολή του προορισμού των δασών και των δασικών εκτάσεων, εκτός αν προέχει για την Εθνική Οικονομία η αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη τους χρήση, που την επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον».

---

²⁰ Βλ. Σιούτη, ό.π., σελ. 9.

Κατά τη διάταξη του άρθρου 117 παρ. 3Σ, «δημόσια ή ιδιωτικά δάση και δασικές εκτάσεις που καταστράφηκαν ή καταστρέφονται από πυρκαγιά ή που με άλλο τρόπο αποψιλώθηκαν ή αποψιλώνονται δεν αποβάλλουν για το λόγο αυτό το χαρακτήρα που είχαν πριν καταστραφούν, κηρύσσονται υποχρεωτικά αναδασωτέες και αποκλείεται να διατεθούν για άλλο προορισμό».

Κατά τη διάταξη του άρθρου 117 παρ. 4Σ, η αναγκαστική απαλλοτρίωση δασών ή δασικών εκτάσεων που ανήκουν σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού ή δημόσιου δικαίου επιτρέπεται μόνο υπέρ του Δημοσίου σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 17, για λόγους δημόσιας ωφέλειας διατηρείται πάντως η μορφή τους αμετάβλητη ως δασική.

Η ειδική πρόβλεψη της προστασίας του δασικού περιβάλλοντος στο συνταγματικό κείμενο, παρά την επάρκεια της διάταξης του άρθρου 24 παρ. 1, που αφορά στο φυσικό περιβάλλον και κατ' επέκταση καταλαμβάνει κάθε μορφή του άρα, και το δασικό περιβάλλον, καταμαρτυρεί τη βούληση του συντακτικού νομοθέτη για την ύπαρξη ενός ιδιαίτερα αυστηρού προστατευτικού καθεστώτος των δασών και των δασικών εκτάσεων.²¹

Εκτελεστικός του Συντάγματος νόμος για την προστασία των δασών είναι ο ν. 998/1979 «Περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της Χώρας» (ΦΕΚ Α' 289 29.12.1979).

Σύμφωνα με το νόμο αυτό, δάσος θεωρείται κάθε έκταση της επιφάνειας του εδάφους, η οποία καλύπτεται ολικά ή σποραδικά από άγρια ξυλώδη φυτά, οποιωνδήποτε διαστάσεων και ηλικίας, τα οποία αποτελούν λόγω της μεταξύ τους απόστασης και αλληλεπίδρασης οργανική ενότητα, η οποία μπορεί να προσφέρει προϊόντα, εξαγόμενα από τα φυτά αυτά ή να συμβάλλει στη διατήρηση της φυσικής και βιολογικής ισορροπίας ή να εξυπηρετήσει τη διαβίωση του ανθρώπου εντός του φυσικού περιβάλλοντος (άρθρ. 3).

Ως δασική έκταση νοείται κάθε έκταση της επιφάνειας του εδάφους, η οποία καλύπτεται από αραιά ή πενιχρή, υψηλή ή θαμνώδη βλάστηση οποιασδήποτε

---

²¹ Βλ. Αλιβιζάτο – Παυλόπουλο, Η συνταγματική προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων, ΝοΒ 1988, σελ. 158.

διάπλασης και η οποία μπορεί να εξυπηρετεί μια από τις λειτουργίες που αναφέρονται παραπάνω.

Στα δάση και τις δασικές εκτάσεις περιλαμβάνονται και οι ασκεπείς εκτάσεις, που βρίσκονται μέσα τους, χορτολοβαδικές ή μη, οι βραχώδεις εξάρσεις και γενικώς οι ακάλυπτοι χώροι, καθώς και οι υπεράνω δασών ή δασικών εκτάσεων ασκεπείς κορυφές ή αλπικές κορυφές ή αλπικές ζώνες των βουνών και οι άβατες πλαγιές τους.

Στη δασική προστασία υπάγονται και τα πάρκα και τα άλση, που βρίσκονται σε πόλεις και οικιστικές περιοχές, εφόσον καλύπτονται από φυσική ή τεχνητή δασική βλάστηση, καθώς και οι οπουδήποτε δημιουργούμενες δενδροστοιχίες ή δασικές φυτείες.

Αντικείμενο της δασοπροστασίας, σύμφωνα με το ν. 998/1979, είναι α) η προστασία των δασών και δασικών εν γένει εκτάσεων, των δασικών βοσκοτόπων κλπ από κάθε κίνδυνο από τον οποίο απειλούνται και ιδιαίτερα τις πυρκαγιές, την όξινη βροχή, την παράνομη υλοτομία – εκρίζωση, εκχέρσωση και βόσκηση, καθώς και την παράνομη κατάληψη, οικοπεδοποίηση, περίφραξη και ανέγερση κάθε μονίμου ή πρόχειρου κτίσματος παραπήγματος, β) η προστασία της πανίδας και των βιοτόπων, η εποπτεία για την τήρηση των περί θήρας κανόνων, η φύλαξη και άσκηση ελέγχου στις κυνηγητικές περιοχές κλπ, γ) η μέριμνα για την καταπολέμηση εντόμων και μυκήτων, η φύλαξη των δημόσιων κρατικών κτιρίων και εγκαταστάσεων, των δασικών φυτωρίων κλπ, ε) η άσκηση ελέγχου στη διακίνηση των κάθε είδους δασικών προϊόντων, στ) η περίφραξη δασών, δασικών και χορταλιβαδικών εκτάσεων κλπ, ζ) η παρακολούθηση της σωστής εφαρμογής από τους εκμεταλλευτές μελετών αντιμετώπισης των επιπτώσεων στο περιβάλλον και η άσκηση ελέγχου στην εισαγωγή, διακίνηση, διάθεση στην αγορά και κατοχή όλων γενικά των υπό καθεστώς προστασίας υπαγομένων ειδών της αυτοφυούς χλωρίδας και άγριας πανίδας και των διεγμάτων αυτών ζώντων ή νεκρών επεξεργασμένων ή μη (άρθρ. 36).

3. Βιοποικιλότητα

Ως βιοποικιλότητα ή βιολογική ποικιλότητα νοείται η γενετική ποικιλότητα, που αναφέρεται στην ποικιλία γονιδίων και χρωματοσωμάτων, η ποικιλότητα της χλωρίδας και της πανίδας και η οικολογική ποικιλότητα, που αναφέρεται στον αριθμό των οικοσυστημάτων. Βιοποικιλότητα είναι ο συνολικός αριθμός των ειδών που συναπαρτίζουν τα χερσαία και υδάτινα οικοσυστήματα της βιόσφαιρας.²²

Στην προστασία της βιοποικιλότητας αναφέρεται ο ν. 3208/2003.

4. Τοπία

Οικοσυστήματα υπάγονται σε ειδική προστασία και λόγω της ιδιαίτερης αισθητικής τους αξίας.

Ο ν. 1650/1986 (αρθρ. 18 επ.) θεσπίζει ιδιαίτερο προστατευτικό καθεστώς για το τοπίο.²³

5. Θαλάσσιος χώρος

Η έννοια του θαλάσσιου περιβάλλοντος περιλαμβάνει την έκταση, την οποία καλύπτει η θάλασσα, τις εκβολές των διαφόρων ποταμών, τα θαλάσσια οικοσυστήματα, καλύπτοντας το σύνολο της θαλάσσιας πανίδας και χλωρίδας.

Η έννοια της ρυπάνσεως του θαλάσσιου περιβάλλοντος νοείται ως η άμεση ή έμμεση εισαγωγή ουσιών από τον ανθρώπινο παράγοντα μέσα σε αυτό με αποτέλεσμα να εμφανίζεται αλλοίωση της φυσικής καταστάσεως, της θαλάσσης, της θαλασσινής πανίδας και χλωρίδας και τελικά το θαλάσσιο περιβάλλον να καθίσταται ακατάλληλο για τις χρήσεις για τις οποίες υφίσταται.²⁴

Η μόλυνση του θαλάσσιου περιβάλλοντος ως αποτέλεσμα έχει τη μόνιμη παρουσία παθογόνων μικροοργανισμών.

---

²² Βλ. *Καράκωστα*, Περιβάλλον και Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2000, σελ. 99-101.

²³ Πρβλ ΣτΕ 3557/1994, 2164/1994 17.

²⁴ Βλ. *Καρβούνη – Γεωργακέλλου*, Διαχείριση του περιβάλλοντος, Αθήνα, 2003, σελ. 578 επ.

Η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος επιδιώκεται σε διεθνές επίπεδο με τη Διεθνή Σύμβαση OilPol (νδ 4829/1966) και η Διεθνή Σύμβαση MarPol (ν 1269/1988) και το σχετικό πρωτόκολλο (ν. 3104/2003).

6. Παράκτιες ζώνες

Ο αγιαλός ορίζεται ως η «περιστοιχούσα την θάλασσαν χερσαία ζώνη, η βρεχόμενη από τας μεγίστας πλην συνήθεις αναβάσεις των κυμάτων».²⁵

Η προστασία των παρακτίων ζωνών προβλέπεται στον ν. 2971/2001 «περί αιγιαλού, παραλίας και άλλες διατάξεις».

7. Υγρότοποι

Ως υγρότοποι ορίζονται έλη, τέλματα, περιοχές τύρφης ή νερών φυσικής ή τεχνικής προέλευσης μονίμων ή πρόσκαιρων, όπου το νερό γλυκό ή υφάλμυρο ρέει ή είναι στατικό, συμπεριλαμβανομένων και εκτάσεων, οι οποίες καλύπτονται από θαλάσσιο νερό, βάθους σε αμπώτιδα όχι μεγαλύτερου από έξι μέτρα.²⁶

Η προστασία των υγροτόπων θεμελιώνεται στις διατάξεις του άρθρου 24 παρ. 1Σ, της Διεθνούς Σύμβασης Ramcar (ν.δ. 191/1974) και των άρθρων 18, 19 και 21 ν. 1650/1986.

8. Ρέματα

Τα ρέματα τυγχάνουν ιδιαίτερης προστασίας από τη νομοθεσία ως μέσα απορροής προς τη θάλασσα των πλεοναζόντων υδάτων της ξηράς και ως φυσικοί αεραγωγοί με χλωρίδα και πανίδα που συμβάλλει πολλαπλώς στην ισορροπία του περιβάλλοντος.

Ο χώρος, τον οποίο καταλαμβάνει το ρέμα μετά την οριοθέτηση, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως οικοδομήσιμος ή ως χώρος για την ανέγερση κοινωφελών

---

²⁵ Βλ. άρθρ. 1 ν. 2344/1940.

²⁶ Βλ. άρθρ. 1 παρ. 1 της Διεθνούς Σύμβασης του Ramcar (νδ 191/1974)

κτιρίων αλλά αποκλειστικά ως κοινόχρηστος χώρος αποκλειομένης οιασδήποτε εργασίας επιχώσεως ή καλύψεως του ρέματος.

9. Χωροταξία

Κατά τη διάταξη του άρθρου 24 παρ. 2Σ, *«η χωροταξική αναδιάρθρωση της χώρας, η διαμόρφωση, η ανάπτυξη, η πολεοδομική και η επέκταση των πόλεων και των οικιστικών εν γένει περιοχών, τελεί υπό την ρυθμιστική αρμοδιότητα και τον έλεγχο του κράτους, με απώτερο σκοπό την εξυπηρέτηση, λειτουργικότητα και ανάπτυξη των οικισμών και την εξασφάλιση των καλύτερων δυνατών όρων διαβιώσεως».*

10. Οικιστικές περιοχές

Κατά τη διάταξη του άρθρου 24 παρ. 3Σ, *«για να αναγνωριστεί μια περιοχή ως οικιστική και για να ενεργοποιηθεί πολεοδομικά, οι ιδιοκτησίες που περιλαμβάνονται σε αυτή συμμετέχουν υποχρεωτικά, χωρίς αποζημίωση από τον οικείο φορέα, στη διάθεση των εκτάσεων που είναι απαραίτητες για να δημιουργηθούν δρόμοι, πλατείες και χώροι για κοινωφελείς γενικά χρήσεις και σκοπούς, καθώς και στις δαπάνες για την εκτέλεση των βασικών κοινοχρήστων πολεοδομικών έργων, όπως νόμος ορίζει».*

Κατά τη διάταξη του άρθρου 24 παρ. 4Σ, *«νόμος, μπορεί να προβλέπει τη συμμετοχή των ιδιοκτητών περιοχής που χαρακτηρίζεται ως οικιστική στην αξιοποίηση και γενική διαρρύθμιση της σύμφωνα με εγκεκριμένο σχέδιο, με αντιπαροχή ακινήτων ίσης αξίας ή τμημάτων ιδιοκτησίας κατά όροφο, από τους χώρους που καθορίζονται τελικά ως οικοδομήσιμοι ή από κτίρια της περιοχής αυτής».*

Κατά τη διάταξη του άρθρου 24 παρ. 5Σ, *«οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται και στην αναμόρφωση των οικιστικών περιοχών που ήδη υπάρχουν. Οι ελεύθερες εκτάσεις, που προκύπτουν από την αναμόρφωση διατίθενται για τη δημιουργία κοινοχρήστων χώρων ή εκποιούνται για να καλυφθούν οι δαπάνες της πολεοδομικής αναμόρφωσης όπως νόμος ορίζει».*

11. Πολεοδομικό κεκτημένο

Κατά τη νομολογία του ΣτΕ, ο κοινός νομοθέτης μπορεί να τροποποιεί τις πολεοδομικές διατάξεις μόνο προς την κατεύθυνση της ακόμη περισσότερης προστασίας του περιβάλλοντος και εξασφάλισης ευνοϊκότερων συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων, ενώ αντίθετα, τροποποιήσεις που ευνοούν τους όρους δόμησης και επιτρέπουν μεγαλύτερες περιβαλλοντολογικές επιβαρύνσεις κρίνονται ανεφάρμοστες ως αντισυνταγματικές.²⁷

---

²⁷ ΣτΕ Ολ 10/1988.

Ε. Κοινοτικό δίκαιο περιβάλλοντος

Η προστασία του περιβάλλοντος ανάγεται, για πρώτη φορά, σε στόχο της Κοινότητας στη Σύνοδο Κορυφής που έλαβε χώρα στο Παρίσι τον Οκτώβριο του 1972 και σε αυτοτελή κοινοτική δράση με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1986, με την οποία προστέθηκαν στην ΣυνθΕΟΚ τα άρθρα 130Π, 130Ρ και 130Σ, όπου προσδιορίζονται το αντικείμενο, οι γενικές αρχές και τα όρια της κοινοτικής περιβαλλοντικής δράσης, καθορίζεται η διαδικασία λήψης μέτρων και επιτρέπεται στα κράτη – μέλη η διατήρηση μέτρων ενισχυμένης προστασίας.

Η προστασία του περιβάλλοντος διευρύνεται, βελτιώνεται και εντάσσεται για πρώτη φορά ρητώς στις αρχές και στους σκοπούς της Κοινότητας με τη Συνθήκη του Μαστριχτ του 1992.²⁸

Η προστασία του περιβάλλοντος ανάγεται για πρώτη φορά σε στόχο της Κοινότητας, ανεξάρτητα από την οικονομική ανάπτυξη.²⁹

Η πολιτική της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος αποβλέπει σε υψηλό επίπεδο προστασίας και λαμβάνει υπόψη την ποικιλομορφία των καταστάσεων στις διάφορες περιοχές της Κοινότητας, ενώ οι αρχές βάσει των οποίων διαμορφώνεται το περιεχόμενο του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος είναι οι αρχές της προφύλαξης, της προληπτικής δράσης και της επανόρθωσης των καταστροφών.³⁰

Η κοινοτική έννομη τάξη, είναι αυτή η οποία κατ' εξοχήν εμπλουτίζει το ελληνικό δίκαιο περιβάλλοντος με Οδηγίες και Κανονισμούς που ενσωματώνονται στην ελληνική νομοθεσία.

---

²⁸ Βλ. άρθρ. 2ΣυνθΕΚ.

²⁹ Βλ. άρθρ. 2ΣυνθΕΚ.

³⁰ Βλ. άρθρ. 174ΣυνθΕΚ.

ΣΤ. Διεθνές δίκαιο φυσικού περιβάλλοντος

Προκειμένου να κατοχυρωθεί διεθνώς η προστασία του περιβάλλοντος, κρίνεται απαραίτητη η υπογραφή Διεθνών συμβάσεων.

Στην Ελλάδα αναγνωρίζεται η υπεροχή του Διεθνούς Δικαίου έναντι κάθε άλλης διάταξης νόμου δυνάμει της διατάξεως του άρθρου 28 παρ. 1Σ.

Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου δεν περιέχεται διάταξη, που να αναφέρεται στο περιβάλλον και την προστασία του. Κατά συνέπεια, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου μόνο έμμεσα κρίνει σχετικά ζητήματα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Το περιβάλλον ορίζεται ως το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων, που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα της ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες.

Η προστασία του περιβάλλοντος, θεμελιώδες και αναπόσπαστο μέρος της πολιτιστικής και αναπτυξιακής διαδικασίας και πολιτικής υλοποιείται μέσα στο δημοκρατικό προγραμματισμό.

Αντικείμενο του δικαίου αποτελεί το «πραγματικό» περιβάλλον.

Η έννομη τάξη παρέχει προστασία στο φυσικό περιβάλλον σε εθνικό, διεθνές και κοινοτικό επίπεδο.

Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτή η μεγάλη συμβολή του δικαίου και της νομολογίας στην προσπάθεια προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και του περιβάλλοντος εν γένει, το οποίο αναγνωρίζεται ως συνταγματικό αγαθό και ανάγεται σε πτυχή του δημοσίου συμφέροντος.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ – ΛΗΜΜΑΤΑ

Περίληψη

Η παρούσα εργασία με θέμα «Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος» πραγματεύεται τη νομική έννοια, τα είδη και τη νομική προστασία του περιβάλλοντος. Έμφαση δίνεται στη συνταγματική προστασία του περιβάλλοντος και συγκεκριμένα, στο περιεχόμενο, τους φορείς, τη νομική φύση, την τριτενέργεια και τη σύγκρουση του δικαιώματος με άλλα συνταγματικά δικαιώματα.

Παρουσιάζεται συνοπτικά η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος με έμφαση στην προστασία του δασικού περιβάλλοντος.

Λήμματα

φυσικό περιβάλλον

δάσος

δασική έκταση

βιοποικιλότητα

τοπία

θαλάσσιοι χώροι

παράκτιες ζώνες

υγρότοποι

ρέμα

χωροταξία

οικιστικό περιβάλλον

πολεοδομικό κεκτημένο

SUMMARY ENTRIES

Summary

The above protect about “The protection of the natural environment” deals with the legal with the legal concept kinds and legal protection of the environment. Emphasis is out on constitutional protection of the environment and specifically on a the matter beneficiaries, legal nature, the effect of the environment to relationships between civilians and the conflict of it with other constitutional rights.

There is a summary presentation of the protection of the natural environment where emphasis is put on protection of forestall environment.

Entries

natural environment

forest

forestall area

life diversity

scenery

sea area

hyarcdate

river – bed

country planning

settlering environment

vededcity – planning

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλιογραφία

Δεκτέρης Μ., Ο Δωδεκάδελτος του περιβάλλοντος, Εγκόλπιο βιώσιμου αναπτύξεως, 1996.

Δελλής Γ., Κοινοτικό Δίκαιο του περιβάλλοντος, 1998.

Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα Γενικό Μέρος, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2005.

Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα Ειδικό Μέρος, Αθήνα, 2005.

Καρακώστας Ι., Περιβάλλον και Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2000.

Καρβούνης Σωτ. – Γεωργακέλλης Δημ., Διαχείριση του περιβάλλοντος, Αθήνα 2003.

Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Το δικαίωμα στο περιβάλλον – Προσβολές και προστασία του, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1997.

Σιούτη Γλ., Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2003.

Σκούρης Β., Χωροταξικό και Πολεοδομικό Δίκαιο, Θεσσαλονίκη, 1991 (2 α έκδοσις).

Αρθρογραφία

Αλιβιζάτος Ν.-Παυλόπουλος Π., Η συνταγματική προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων, ΝοΒ 1988, σελ. 1581.

Αναστασόπουλος Μ., Η προσωρινή δικαστική προστασία στις περιβαλλοντικές διαφορές, ΠερΔικ 1997, σελ. 193επ.

Αντωνίου Θ., Το κοινωνικό δικαίωμα χρήσεως του περιβάλλοντος μεταξύ ελευθερίας και συμμετοχής, ΤοΣ, 1987, σελ. 116-123.

Αργυριάδη Αλ., Η προστασία του περιβάλλοντος, Αρμ. 1976, σελ. 453επ.

Βασιλείου Κ., Το δίκαιο του φυσικού περιβάλλοντος, ΕΔΔΔ 1985, σελ. 33επ.

Μαστρογαμβράκης Α., «Τινά περί της νομικής προστασίας περιβάλλοντος», ΝοΒ 1984, σελ. 1205.

Μενουδάκου Κ., Προστασία του περιβάλλοντος στο ελληνικό δημόσιο δίκαιο. Η συμβολή της νομολογίας του ΣτΕ, Νόμος και Φύση 1/1997.

Νικολόπουλος Δ., Η έννομη προστασία του περιβάλλοντος ως σοιχείο του δημόσιου συμφέροντος, ΔιοικΔικ 4/1990.

Ρίζος Σ., Η περιπέτεια του άρθρου 24 του Συντάγματος και η ευθύνη των κρατικών εξουσιών, ΔτΑ 10/2001, σελ. 417επ.

Ρώτης Β., Η συνταγματική προστασία του περιβάλλοντος. Αμφιλεγόμενες νομολογιακές τάσεις ως προς την έκταση και την αποτελεσματικότητα της, ΤοΣ 1986, σελ. 553επ.

Ο ίδιος, Ανοίγματα της νομολογίας για την προστασία του περιβάλλοντος, Τ.Τ. ΣτΕ 1, 1979.

Χαραλαμπίδης Σ., Το φλέγον πρόβλημα προστασίας των δασών, Νόμος και Φύση 1/94, σελ 113επ.

Ειδικά Περιοδικά

Νόμος και Φύση: Τετραμηνιαία επιθεώρηση περιβαλλοντικού δικαίου.

Περιβάλλον και Δίκαιο: Τετραμηνιαία επιθεώρηση επιστημών του χώρου.

Διαδίκτυο

<http://www.nomophysis.org.gr>.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Βασική νομοθεσία για το περιβάλλον

άρθρα 24, 117 παρ. 3-4Σ

άρθρα 2, 6, 17, 174, 175, 176 ΣυνθΕΚ

ν. 360/1976 «Περί χωροταξίας και περιβάλλοντος»

ν. 998/1979 «Περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της Χώρας»

ν. 1650/1986 «Για την προστασία του περιβάλλοντος»

ν. 2971/2001 «Περί αιγιαλού, παραλία και άλλες διατάξεις»

ν. 3208/2003 «Προστασία δασικών οικοσυστημάτων, κατάρτιση δασολογίου, ρύθμιση εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί δασών και δασικών εν γένει εκτάσεων και άλλες διατάξεις».

Ενδεικτική νομολογία

ΣτΕ 810-811/1977

ΣτΕ ΕΑ 219/1983

ΣτΕ 3146/1986

ΣτΕ 3682/1986

ΣτΕ 4617/1986

ΣτΕ 10/1982

ΣτΕ 3251/1992

ΣτΕ 2164/1994

ΣτΕ 3557/1994

ΣτΕΟλ 613/2002